

Wat is de watertransitie?

FACTSHEET

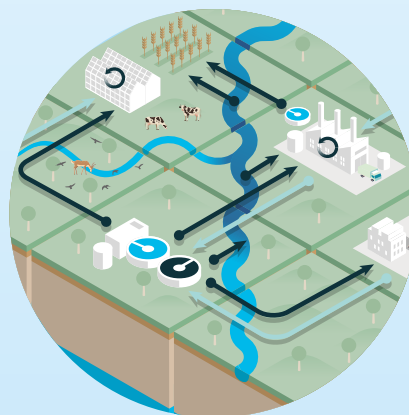

Kennisdossier
Watertransitie

Watertransitie en drinkwater

Ons watersysteem staat onder druk door droogte, snelle afvoer van water, toenemend watergebruik, vervuiling en verzilting. We moeten anders met water omgaan om het systeem beter bestand te maken tegen klimaatverandering en om genoeg schoon water beschikbaar te houden voor natuur, drinkwater, industrie en landbouw. Dit wordt de watertransitie genoemd.

De watertransitie vraagt om andere keuzes in de inrichting van het land, zodat er voldoende en schoon water beschikbaar blijft. Om de drinkwatervoorziening in de toekomst veilig te stellen is het ook belangrijk zuiniger om te gaan met (drink)water en het beschikbare water te hergebruiken. De grote uitdaging is om handelingsperspectieven te ontwikkelen die helpen deze verandering in het bestuurlijke en fysieke watersysteem vorm te geven, waarbij de waarde van water voorop staat.

Water verbindt

In 2021 hebben Vewin en de Unie van Waterschappen een gezamenlijke visie op de watertransitie gepresenteerd. Deze visie ('*Water verbindt*') is gericht op de realisatie van een klimaatrobuust watersysteem via vier pijlers:

1. Water sturend laten zijn voor de ruimtelijke inrichting
2. Water beter vasthouden en verdelen
3. Zuinig omgaan met water
4. Waterkwaliteit verbeteren en vervuiling voorkomen

Water en bodem sturend?

In 2022 werd de ambitie voor een watertransitie op nationaal niveau uitgesproken in de Kamerbrief '*Water en Bodem Sturend*'. Met deze Kamerbrief werd het kabinet geadviseerd water en bodem als leidend principe in de ruimtelijke ordening op te nemen. In 2024 is deze ambitie aangepast naar 'rekening houden met' water en bodem. Hiermee lijkt de ervaren urgentie voor de watertransitie in de landelijke politiek af te nemen.

2021

**Unie van Waterschappen en Vewin
pleiten voor een Nationale Watertransitie
in de visie '*Water verbindt*'.**

De watertransitie als prikkelende ambitie

Wat is de watertransitie?

De watertransitie wordt in de watersector op verschillende manieren geïnterpreteerd. Een analyse op basis van vakbladen laat zien dat er in de sector meerdere verhaallijnen worden gebruikt om de watertransitie uit te leggen. Deze verhaallijnen verschillen in de opgave die centraal staat, hoe de regie gevoerd wordt, de integraliteit van de opgave, de diepte van de verandering, de veronderstelde planbaarheid van de transitie, de kernwaarden die centraal staan bij de implementatie van de transitie, en de instrumenten die worden toegepast in de uitvoering.¹

Drie perspectieven

Onderzoek toont drie dominante perspectieven in Nederlandse vakbladen over de watertransitie. 'Technologische optimalisatie' zet in op het vinden van snelle en straight-forward oplossingen waarbij innovatie centraal staat. Veiligheid is een kernwaarde. 'Collaboratieve duurzame ontwikkeling' gaat uit van diepgaande verandering door nieuwe wet- en regelgeving, ruimtelijke oplossingen en centrale regie. Kernwaarden zijn hier duurzaamheid, samenwerking en rechtvaardigheid. 'Bottom-up-betekenisvolle stappen' zoekt integrale antwoorden op een complexe opgave via een regionale en decentrale aanpak. Uitvoerbaarheid is hierbij een kernwaarde.¹

Strategische coalities vormen

De verschillende perspectieven worden door elkaar gebruikt door organisaties in de watersector. De perspectieven richten zich echter op verschillende aanpak en instrumenten en zijn daardoor niet altijd makkelijk te combineren. Door verhaallijnen expliciet te maken kunnen organisaties hun eigen perspectief bepalen en bewuster coalities vormen. Het strategisch vormen van coalities met andere waterbedrijven, waterketenpartners of omgevingspartijen kan helpen de watertransitie richting te geven en een gezamenlijke aanpak te creëren.¹

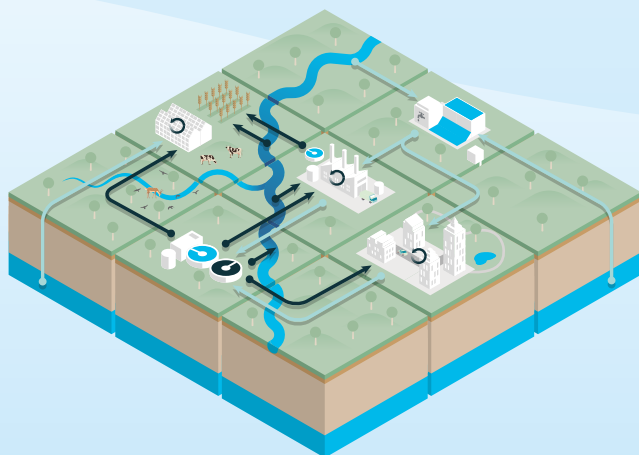

Watersysteem in transitie

De droge jaren 2018-2020 en 2022 hebben Nederland en Vlaanderen wakker geschud. De inrichting van het watersysteem en het watergebruik passen wellicht bij gemiddelde condities, maar niet bij een klimaat met extremen. De natuur verdroogt verder, landbouw vraagt meer water, de watervoorziening voor de industrie staat onder druk en enkele waterbedrijven verwachten al in 2030 niet meer aan de watervraag te kunnen voldoen. Het gat tussen watervraag en wateraanbod neemt toe. Tegelijkertijd krijgen we te maken met een toename aan natte extremen. We moeten zorgvuldig afwegen hoe we onze watervoorraden beheren en gebruiken, binnen de grenzen die het bodem-watersysteem stelt. Tools en serious games (zie bijv. *Aqua Ludens*) kunnen hierbij helpen.

De serious game Aqua Ludens geeft inzicht in de complexiteit van het watersysteem en de belangen die er spelen.

Systeembegrip noodzakelijk

De watertransitie vraagt om systeemverandering. Systeembegrip is van belang om uit lock-ins te komen, bestuurders mee te nemen in de kennisoverwegingen, en maatregelen in de regionale systeemcontext te beschouwen. Onderbouwd inzicht in hoe en waar een maatregel op een verantwoorde manier kan worden toegepast, en bijdraagt aan het realiseren van een robuust watersysteem, is nodig. Dit geldt bijvoorbeeld voor meer circulair en cross-sectoraal watergebruik. Hierbij wordt gebruikt water niet afgevoerd, maar hergebruikt. Zo wordt de druk op natuurlijke bronnen verlicht: waterketen en watersysteem zijn één.⁴

Transformatief omgevingsmanagement

De watertransitie vraagt om een goede samenwerking tussen waterbedrijven en hun omgeving. Omgevingsmanagers spelen hierin een belangrijke rol. Er zijn verschillende oriëntaties van omgevingsmanagement te onderscheiden: doelgericht, communicatief, organisatorisch en transformatief. Voor de watertransitie zijn transformatief omgevingsmanagers nodig, die zich richten op een fundamentele verandering voor het maatschappelijk belang en voorbij het (drink)waterbelang kunnen kijken. Transformatief omgevingsmanagers kunnen de watertransitie verbinden aan andere transitie in de omgeving.²

Concepten reflecteren de ambities en beelden over de watertransitie. Waterbesparing is niet hetzelfde als drink- of kraanwaterbesparing. Zo leidt regenwatergebruik niet tot waterbesparing, maar wel tot drinkwaterbesparing. Ook behelst de (drink)waterketen iets anders dan het watersysteem of het drinkwaterlandschap. Een transitie in doen en denken gaat gepaard met een transitie in taal. Ieder concept draagt bepaalde betekenissen in zich. In een dialoog tussen generaties verkennen jonge professionals een nieuwe taal voor water en hoe deze zich verhoudt tot de watertransitie (zie *GRROW-lab*).

De watertransitie vraagt nieuwe visies op de toekomst van het watersysteem. In het *GRROW* project³ hebben jonge professionals drie toekomstbeelden ontwikkeld voor de drinkwaterketen van de toekomst. De afbeelding visualiseert een van deze toekomstbeelden getiteld 'Lozers zijn losers'.

Strategische coalities kunnen de watertransitie richting geven

De perspectieven op het wat, wie en hoe van de watertransitie lopen momenteel nog flink uiteen. Gedeeld begrip van de systeemwerking en de impact van ontwikkelingen en maatregelen, evenals een gezamenlijk beeld van de doelen van de watertransitie kunnen de basis vormen voor strategische coalities. Door met deze coalities een duidelijk perspectief uit te dragen kan richting worden gegeven aan de watertransitie en kan het hoe verder worden ingevuld. Transformatief omgevingsmanagers kunnen een rol spelen in het verbinden van de watertransitie aan andere opgaven.

1. *Wat is de watertransitie? – Een cartografie van een prikkelende ambitie*, BTO 2025.026
2. *Transformatief Omgevingsmanagement*, BTO 2024.059
3. *Generational and Radical Rethinking of the Water sector*, BTO 2023.033
4. *Interventies in het watersysteem*, BTO 2024.017

Deze factsheet is onderdeel van het 'Kennisdossier Watertransitie'. KWR Water Research Institute heeft de factsheet opgesteld voor Waterwijs, het collectief onderzoeksprogramma van de waterbedrijven.

Auteur: Nicolien van Aalderen, KWR • Datum publicatie: april 2025 •
Vragen: waterwijs@kwrwater.nl

FACTSHEETS

**OPLOSSINGS:
RICHTINGEN**

HANDELINGS-PERSPECTIEF

Benieuwd naar het
hele kennisdossier?
Lees het hier

